CERCETĂRI ȘI SONDAJE ARHEOLOGICE PE TERITORIUL AȘEZĂRII MEDIEVALE DE LA STREISÎNGEORGIU

VICTOR ESKENASY

Caracterul de excepție al descoperirilor din sectorul bisericii din Streisîngeorgiu și al necropolei alăturate a impus încercarea de a obține și valorifica toate eventualele informații arheologice furnizate de zona înconjurătoare. Acestea au fost în măsură să aducă o contribuție substanțială la cunoașterea obiectivului principal al cercetării, a trecutului Țării Hațegului ca și, în general la reconstituirea etapelor evului mediu timpuriu românesc din Transilvania. În mod firesc cercetarea inițiată în jurul monumentului a fost extinsă în scopul surprinderii altor vestigii care să întregească imaginea societății medievale românești din perioada secolelor XI—XIV.

Unitatea structurală pe care o constituie satul medieval, împreună cu biserica, necropola sa și adesea cetățuia alăturată, a constituit, și în cazul investigațiilor de la Streisîngeorgiu, obiectivul principal al cercetărilor. Realitatea mult mai complexă dezvăluită cu metodele arheologice, aceea a unei locuiri pe un spațiu cronologic mai amplu decît s-a estimat inițial, a îndreptățit și justificat pe de-a întregul demersul făcut.

Dacă presupunerea existenței așezării medievale în vecinătatea unei biserici de sat sau chiar de curte este un fapt comun, practica arheologică afirmă de regulă dificultățile concrete ale punerii sale în valoare. Este și cazul Streisîngeorgiului, unde condițiile obiective create de extinderea satului actual și de dezvoltarea alăturată a orașului Călanul Nou au pus probleme deosebite, inițial pentru alegerea locului sondajelor, iar ulterior pentru chiar practicarea secțiunilor arheologice.

Perighezele efectuate de membrii colectivului șantierului au evidențiat de la început cîteva puncte care, sub aspect topografic și al mărturiilor de suprafață, indicau prezența unei locuiri medievale. Între ele s-au detașat acelea care au și constituit obiectivul unor sondaje, de amploare și durată diferită. Primul, situat în imediata apropiere a bisericii, la nord-vest de ea, numit convențional sectorul T 1. (Terasă 1), s-a impus ca importanță. Al doilea, de pe aceeași terasă, dar la marginea ei nordică, paralelă cu Valea Streiului, lîngă podul de peste rîu, a fost notat ca sectorul T 2. În centrul satului Streisîngeorgiu, lîngă clădirea unei curți nobiliare de secol XVIII s-a fixat cel de-al treilea sector denumit C.

În același timp trebuie menționate și alte puncte cu urme de suprafață care datau din evul mediu, rămase nesondate din cauze obiective, așa cum sînt terasa joasă a Luncanilor, în vecinătatea sectorului T 1, sau dealul, din spatele Liceului industrial din Călanul Nou.

Este semnificativ de remarcat faptul că fiecare din sondaje a confirmat prezența locuirii medievale în întreaga arie cercetată, descoperirile diferențiindu-se doar ca expresie a unor etape evolutive ale satului, în diferite epoci. Ca atare și prezentarea mărturiilor va urma ordinea firească a timpului istoric căruia le aparțin, detașîndu-se de la început, prin semnificații, cele din sectorul T 1.

Nu departe de biserica ctitorită de familia cnezială din Streisîngeorgiu, pe marginea aceleiași terase înalte ce străjuiește dinspre răsărit confluența văii Luncanilor cu Streiul, se păstrează urmele unui complex arheologic a cărui însemnătate depășește cu mult simpla enunțare și inventariere a unei noi așezări medievale românești. Ca poziție este interesantă dispunerea bisericii și a complexului învecinat la o depărtare aproape simetrică, față de rîul Strei, cu aceea căreia, pe malul opus, îi corespunde satul și biserica familiei cneziale înrudite din Strei. În același timp ambele monumente ocupau în evul mediu, prin situarea lor pe o terasă înaltă, o poziție dominantă față de satele respective. Rămîne de văzut în ce măsură aceste sumare observații de topografie medievală ar putea fi extinse la studiul altor sate românești medievale [1].

O a doua constatare mai generală se referă la raportul dintre poziția vetrei satului medieval și cea a bisericii și curții cneziale. La Streisîngeorgiu se observă ușor situarea oarecum excentrică a celor două obiective comparativ cu desfășurarea actuală a satului, aflat pe terasa joasă a văii Luncanilor. Cum pe terasa înaltă nu au mai fost semnalate urme ale vetrei satului vechi, este probabil ca acesta să se fi structurat pe botul de deal al terasei imediat inferioare aceleia a curții cneziale, despre care va fi vorba în continuare, poate pe locul așezării anterioare rustice romane. Foarte probabil pe aceasta a continuat-o în timp și de acolo au fost extrase blocurile de piatră și cărămizile folosite la biserică și curte [2] (fig. 1).

În raport cu biserica, cercetările s-au desfășurat la o distanță de numai 50—100 m. Investigațiile nu au putut depăși caracterul unor sondaje deoarece vestigiile medievale și antice de la marginea terasei au fost acoperite de către blocurile de locuințe ale Călanului Nou. Suprafețele rămase în afara construcțiilor și neplantate cu arbori nu au oferit decît spații reduse, și ele adesea limitate de amenajări de dată recentă (conducte, rigole, împrejmuiri betonate etc).

Se adaugă acestei situații obiective și prezența în același spațiu a unei necropole romane din secolul al II-lea, aparținînd unei *villa rustica* situată pe terasa joasă și a cărei distrugere pare să fi fost evitată de către constructorii medievali. Materialele antice au făcut obiectul unei note aparte[3].

---

[1] Sugestii extrem de interesante pentru studiile de topografie ale satului medieval și continuității de viețuire în aria sa oferă studiile din vol. *Medieval Settlements. Continuity and Change*, edited P. H. Sawyer, Norwich—London, 1976.

[2] În cursul celor două campanii din 1975 și 1976 au fost supravegheate traseele relativ numeroase ale săpăturilor ocazionate de construcțiile noi ale Călanului. Lipsa oricăror urme în *interiorul* terasei face probabilă situarea vetrei satului medieval în locul menționat.

[3] Victor Eskenasy, *Date preliminare despre necropola romană de la Streisîngeorgiu (județul Hunedoara)*, în „SCIVA", 28, 1977, 4, p. 603—609.

https://biblioteca-digitala.ro

În sfîrșit, marginea terasei înalte pe care s-a lucrat este orientată aproximativ est-vest, secțiunile realizate sondînd metodic terenul pe direcția amintită [4] (fig. 1).

Stratigrafia locului unde au apărut materialele feudale nu diferă mult de aceea descrisă pentru biserică, fapt firesc în condițiile vecinătății lor [5]. Cîteva observații sînt însă demne de făcut. Astfel, terasa se prezintă astăzi modificată artificial față de aspectul ei antic în urma unor nivelări și adăugiri de pămînt, care au lățit-o cu cca 2—5 m și i-au înălțat marginea cu cca 0,50 m. În plus poate fi semnalată o diferență sensibilă între solul în care s-au practicat înmormîntările romane și cel pe care s-a clădit la începutul evului mediu. Necropola se află într-o zonă a terasei marcată de o depunere mai groasă de sol antic, consistent, castaniu, lutos în adîncime, în timp ce vestigiile feudale se situează într-o zonă în care pămîntul viu este la mică adîncime.

Solul viu este alcătuit de un pietriș roșietic extrem de compact aflat la 0,80 m adîncime față de nivelul actual. Spre interiorul terasei el este suprapus de o depunere de lut gălbui, care nu conține nici un fel de materiale arheologice. Atît cît au putut fi surprinse, urmele temeliilor amenajărilor medievale au fost săpate în solul viu, cum este cazul pivniței care a aparținut unei locuințe de suprafață, pe care o considerăm a fi reprezentat reședința cnezială din secolul al XII-lea. Identic a fost săpată și tălpica pentru bîrnă de la construcția învecinată.

[4] Au fost trasate un număr de zece secțiuni și casete, între care SI și SIII pe marginile sud-vestică și nord-vestică ale terasei, celelalte grupate în spațiul liber dintre primele două blocuri de locuințe (v. fig. 1). Spațiul sondat a acoperit cca 170 m².

[5] Vezi supra p. 14—18

Nivelul roman care, în acest loc, nu a putut fi surprins decît sporadic, este reprezentat de materiale găsite direct pe pietrișul roșietic, cum este cazul unui opaiț ștampilat *Fortis*, fie depuse pe solul lutos cu pigment de piatră, ca la alt mormînt [6].

Stratul de depunere medievală, constituit de un pămînt brun, adesea pigmentat cu fragmente de cărbune, suprapune în cele mai multe locuri solul viu și are o grosime de 0,20—0,30 m, firește mai mare în zona reședinței cneziale. Solul vegetal din epoca medievală se distinge greu, fiind acoperit cu o nivelare recentă cu nisip și pietriș. Un strat gros de moloz de dată recentă a îngreuiat permanent cercetările.

Dispunerea materialelor arheologice ca și planimetria spațiului în epoca medievală nu pot fi apreciate decît relativ, parțial, în măsura spațiului liber redus al sondajului. Oricum prezența materialelor romane și a celor medievale din secolele XI—XIV este vădită pe întreaga zonă a terasei.

O descoperire aparte o reprezintă cîteva fragmente ceramice semnalate într-una din secțiuni (S IV), la 0,70 m adîncime. Modelate cu mîna, de calitate foarte primitivă, dintr-o pastă grosieră cu pietricele folosite ca degresant, aceste materiale, care după aspect par a se data în secolul al IV-lea, au analogii frapante în complexele închise din așezarea apropiată de la Strei, unde au fost datate cu fibule și piepteni de os specifici perioadei [7].

De asemenea un loc special îl ocupă mărturiile care datează din perioada medievală timpurie, sporadic semna-

[6] V. Eskenasy, *op. cit.*, p. 604.

[7] Cercetări inedite efectuate de Radu Popa căruia îi datorăm informațiile.

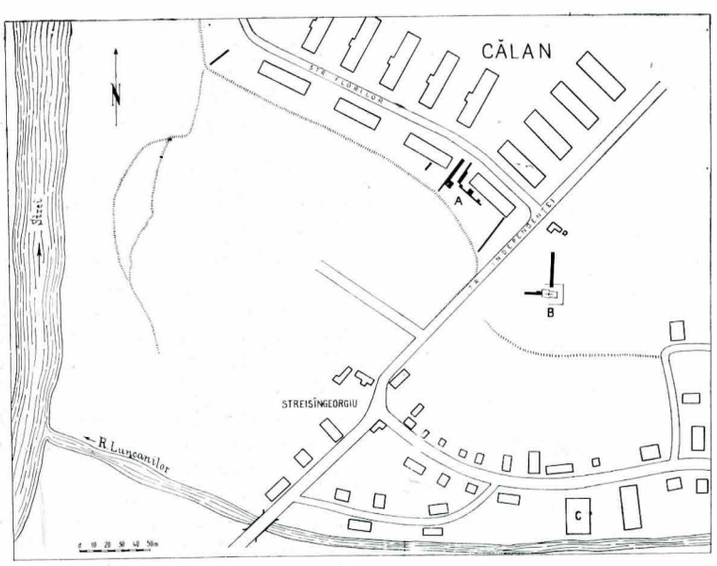

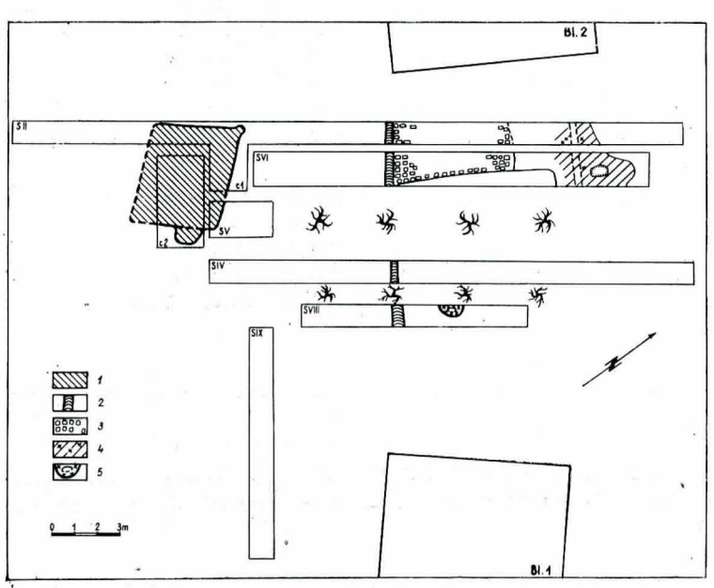

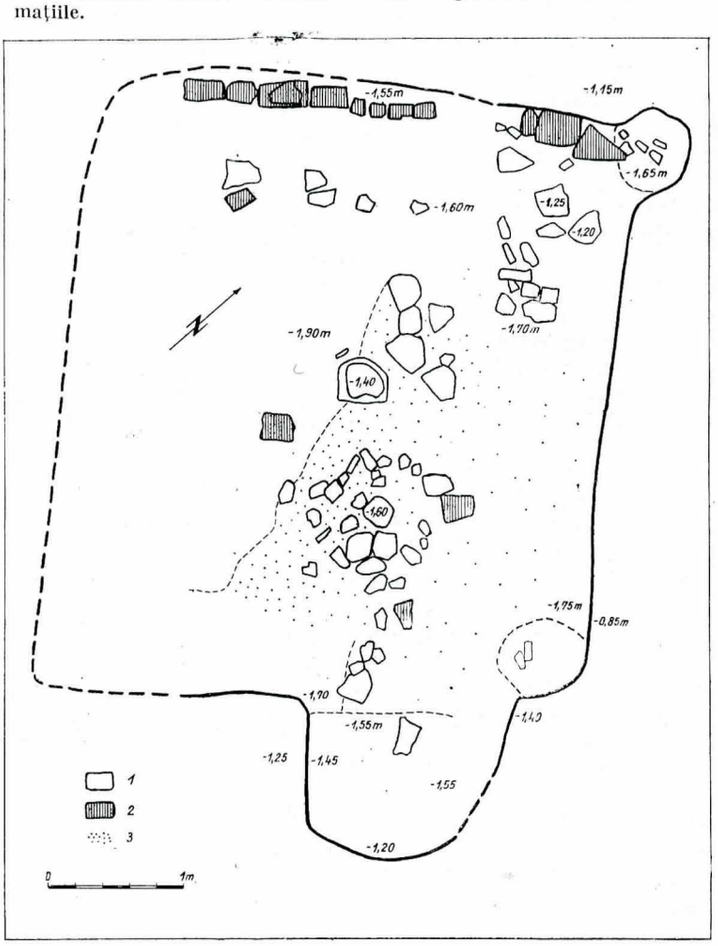

Fig. 1. Streisîngeorgiu — Călanul Nou. Plan general al cercetărilor. A. Reședința cnezială; B. Biserica; C. Curtea cnezială din sec. al XV-lea.

Fig. 2. Planul săpăturilor în zona curții cneziale; 1. umplutura gropii pivniței; 2. urma lăcașului tălpii de la palisadă; 3. platforma de piatră; 4. groapa cu materiale din secolele XIII—XIV; 5. vatra cu vasul de secolul VIII.

Fig. 3. Planul pivniței locuinței; 1. pietre răspîndite pe podea; 2. cărămizi medievale și romane; 3. podeaua de nisip.

https://biblioteca-digitala.ro

late într-o singură secțiune, S VIII. Acestea constau din dezvelirea unei mici vetre de formă circulară, care a apărut la 0,70 m adîncime și pe care se păstra, în depunerea de cenușă și cărbune, un vas aproape intact. Este vorba despre o oală borcan de dimensiuni mici, modelată la roata de mînă, dintr-o pastă care utilizează ca degresant nisipul și care este destul de omogenă. Pe interiorul vasului se distinge înălțarea părții sale superioare prin adăugarea, în timpul modelării, a doi colaci de lut. Vasul are gîtul abia schițat, buza este scundă și puțin răsfrîntă spre exterior. Dimensiuni: h = 13 cm, Ø gurii = 7,2 cm, Ø bazei = 5,5 cm. Decorul constă din patru fascicule de linii paralele trasate în val, cu pieptănul, de sub buză și pînă sub diametrul maxim. În josul vasului decorul se continuă pînă aproape de bază cu alte fascicule de linii drepte (fig. 5). Pe baza formei, a tehnicii de execuție prin adăugirea colacilor de lut și a decorului, vasul se datează cu probabilitate în cuprinsul secolului al VIII-lea[8].

Dacă vatra și vasul apar ca un fapt de excepție, aruncînd o lumină semnificativă asupra unei etape premergătoare a complexului de construcții ale Streisîngeorgiului medieval, materialele ulterioare oferă o imagine pentru o perioadă de timp relativ îndelungată: secolele XI—XIV.

În cadrul sondajelor de pe terasa 1, mărturiile asupra vestigiilor din secolele amîntite se limitează la **pivnița** unei locuințe de suprafață și la o amenajare învecinată, a cărei funcționalitate rămîne sub semnul întrebării (fig. 3). Pivnița de formă patrulateră, cu laturile lungi de 4,20 m, iar cele scurte de cca 4 m, a fost săpată 0,40 m în pămîntul viu, iar podeaua ei era adîncită cu cca 1 m de la nivelul medieval de călcare. În colțurile nord-estic și sud-estic au fost surprinse gropile circulare ale unor stîlpi de susținere, groși de 0,40 m. Urma unui al treilea stîlp din colțul nord-vestic a fost sesizată în profilul secțiunii arheologice (fig. 4). Urmele structurii de lemn nu se mai disting, fie datorită mutării bîrnelor odată cu schimbarea locului curții la începutul secolului al XV-lea, fie ca urmare a lipsei lor la nivelul pivniței, susținerea pereților nefiind practic necesară în pietrișul dur în care a fost săpată. Pe latura nordică s-a păstrat o margine, poate pentru susținerea tălpilor orizontale, alcătuită din două rînduri suprapuse de cărămizi legate cu mortar. În poziție secundară au mai apărut asemenea cărămizi și pe latura opusă a pivniței. Ca proveniență ele sînt fie spolii romane, fie cărămizi identice acelora de la biserică (0,30 × 0,16 × 0,05 m)[9], argument important, alături de materialul ceramic, pentru datarea fazei inițiale a locuinței.

O podea de nisip fin, întins într-un strat de 0,10 m grosime, acoperea circa un sfert din suprafața pivniței, restul împreună cu latura sa dinspre marginea terasei fiind distrusă de o groapă recentă. În interior s-au găsit răspîndite, fără vreo amenajare, pietre mari de rîu, fragmente de oase nearse și de cărbune. Intrarea în pivniță se făcea printr-un gîrlici săpat în pantă ușoară în pămîntul viu, pe latura de sud. Lățimea sa era de cca 1,10 m. De pe panta întrării au fost culese fragmente de ceramică medievală care fac parte din categoria celor mai vechi din acest complex. Înălțimea mică a pivniței față de nivelul de călcare medieval — cca 1 m — a exclus practic orice posibilitate de a surprinde imaginea suprastructurii locuinței. Podeaua locuinței ar fi fost deci la + 0,60 — + 0,80 m față de nivelul de călcare. Locuința era fără îndoială construită din lemn, cu pereții, foarte probabil din bîrne orizontale, fapt sugerat de lipsa unor gropi de stîlpi. Dimensiunile erau mici, iar ca aspect locuința trebuie să fi fost asemănătoare caselor de munte din zonă vizibile și astăzi în cătunele mai izolate ale Țării Hațegului[10].

La cca 5,50 m răsărit de colțul nord-estic al pivniței a apărut urma unei a doua construcții medievale. Este vorba de traseul unei șănțuiri adîncite în solul viu pînă la același nivel cu podeaua pivniței, cu aspectul lăcașului unei tălpi de bîrnă. La est de aceasta se profila o zonă asemănătoare unei platforme de piatră, lată de șase metri. Talpa bîrnei era orientată paralel cu marginea terasei și lăcașul apare în toate secțiunile trasate, pe o lungime de 9 m. Șanțul lui se află adîncit în solul viu la 1 m față de nivelul actual, deci aceeași adîncime ca și a gropii pivniței, iar lățimea este de 0,40 m. Într-una din secțiuni — SII — se păstra la baza șănțuirii un calup de chirpic roșu.

Platforma amintită, aflată spre vest, era alcătuită din pietrișul scos din șănțuire și, în continuare, dintr-un pat de pietre de rîu. Se termina printr-un contur neregulat. Cu excepția a două fragmente ceramice medievale atipice, pe platformă nu s-a găsit nici un alt material. În aceste condiții a fost dificil de apreciat funcționalitatea amenajării descrise, într-o primă fază propunîndu-se a fi considerată ca urmă a unei locuințe de suprafață, ulterioară fazei de funcționare a curții cneziale timpurii. Nu este exclus însă ca platforma să fi reprezentat în realitate un sistem simplu de protecție a curții, dinspre interiorul terasei, iar urma tălpii de bîrnă să marcheze de fapt linia unei palisade de tip puțin evoluat, explicîndu-se astfel de ce nu a fost surprinsă nici o întoarcere a șănțuirii în celelalte secțiuni perpendiculare pe traseul acesteia[11]. O asemenea încheiere este favorizată și de piesele metalice de echipament militar, pinteni, descoperite într-o groapă situată la răsărit de platformă.

Ceramica descoperită în zona terasei de la Streisîngeorgiu urmează etapele de evoluție ale complexului medieval.

Din umplutura de pe fundul pivniței au fost recoltate materialele ceramice mai numeroase, prin forme, consistența pastei și decor, cele mai vechi din perimetrul terasei, dacă se exceptează vatra izolată amintită mai sus. Este vorba de o ceramică de aspect comun secolelor XI—XIII din mediul rural transilvănean[12].

O categorie relativ bine reprezentată o reprezintă fragmentele de căldări de lut, în general buze fațetate

[8] Pentru analogii v. Eugenia Zaharia, *Populația românească în Transilvania în secolele VII—VIII (Cimitirul nr. 2 de la Bratei)*, București 1977 (cu bibliografia).

[9] Vezi supra p. 15

[10] Forma și dimensiunile păstrate ale construcției au sugerat posibilitatea, care nu a fost exclusă, ca aceasta să fi reprezentat un bordei. Lipsa vetrei și în general a oricărei amenajări de acest fel în interior sau în preajma pivniței, ca și marginea de cărămidă care folosește mortarul fac însă mai probabilă interpretarea dată, cu atît mai mult cu cît tipul de locuință de suprafață menționat este o permanență istorico-etnografică în zona Hațegului.

[11] În Transilvania un sistem similar de fortificare a unui complex medieval timpuriu românesc se păstrează la Voivozi, județul Bihor, unde a fost evidențiat de cercetările ultimilor ani, încă inedite (date sumare asupra așezării la Radu Popa, *Valea Bistrei în secolele XIII—XIV. Cercetări documentare și arheologice în nordul Bihorului* în vol. *Centenar muzeal orădean*, Oradea, 1972, p. 215—219); Un sistem similar de apărare a unei așezări civile la Borivoj Dostál, *Břeclav Pohansko. Velkomoravský velmožský Dvorec* IV, Brno, 1975.

[12] Analogiile sînt numeroase și citățm doar selectiv: V. Pintea, *Cu privire la așezarea feudală de la Sopor-Iacobeni*, în „AMN", 4, 1967, p. 527—533; Șt. Pascu, M. Rusu și colab., *Cetatea Dăbîca*, în „AMN", 5, 1968, p. 171, pl. III—V; Radu Popa, *Noi cercetări de arheologie medievală în Maramureș. Șantierul Sarasău*, în „SCIV" 22, 1971, 4, p. 613—621.

Fig. 4. Profil nordic S II; 1. pămînt vegetal, 2. nivelare cu moloz, 3. pat de pietriș și nisip, nivelare recentă, 4. pămînt brun, depunerea medievală, 5. lentilă recentă de var, 6. nivelare cu piatră de rîu a platformei medievale, 7. lut galben, sol viu, 8. pietriș roșietic, sol viu, 9. groapa pivniței, 10. șanț pentru bîrna-talpă, 11. umplutura gropii pivniței, 12. stîlp de colț, 13 conductă recentă.

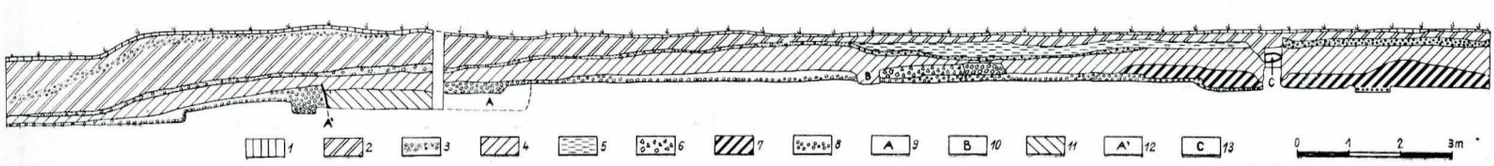

https://biblioteca-digitala.ro

în interior și rotunjite la exterior sau rotunjite pe ambele părți, cu unul sau două orificii perforate pentru prindere, cu pereții drepți sau oblici spre exterior[13] (fig. 6/1—5).

Se adaugă fragmente de oală-borcan, atît din categoria arsă la roșu, cît și cenușie, modelate dintr-o pastă de calitate inferioară cu nisip și pietricele ca degresant, arsă incomplet. Decorul este alcătuit din valul simplu sau multiplu, uneori trasat în linie aproape frîntă, în zig-zag, din registre de linii drepte, paralele, sau din linii simple. Din specia cenușie s-a păstrat un fragment de oală ce avea pe buză impresiuni mici, ca și cîteva profile simple de oală cu decor combinat de linii paralele și alveole pe umărul vasului (fig. 6/7—18).

O discuție mai amplă asupra formelor și categoriilor, pentru ceramica din umplutura pivniței — și în general pentru materialele de la Streisîngeorgiu — este dificilă, mutarea organizată a curții cneziale, fără distrugerea complexului, nefavorizînd păstrarea unor materiale întregi.

Ceramica sumar prezentată atestă faza de început a locuirii în zona curții cneziale. Complexul a continuat să fie locuit pînă spre sfîrșitul secolului al XIV-lea, așa cum o arată celelalte materiale ceramice și piesele metalice.

[13] Vezi și D. Gh. Teodor, *Cîteva observații în legătură cu căldările de lut descoperite la Răducăneni (r. Huși, reg. Iași)*, în „SCIV", 14, 1963, 1, p. 197—207.

Fig. 6. Ceramică medievală ; 1 — 5, căldări de lut, 6 — 18. materiale din umplutura pivniței, 19 — 32. materiale din zona terasei și a gropii pintenilor, 33 — 35. fragmente ceramice din sectorul Biserică, 36. fragment din sectorul C.

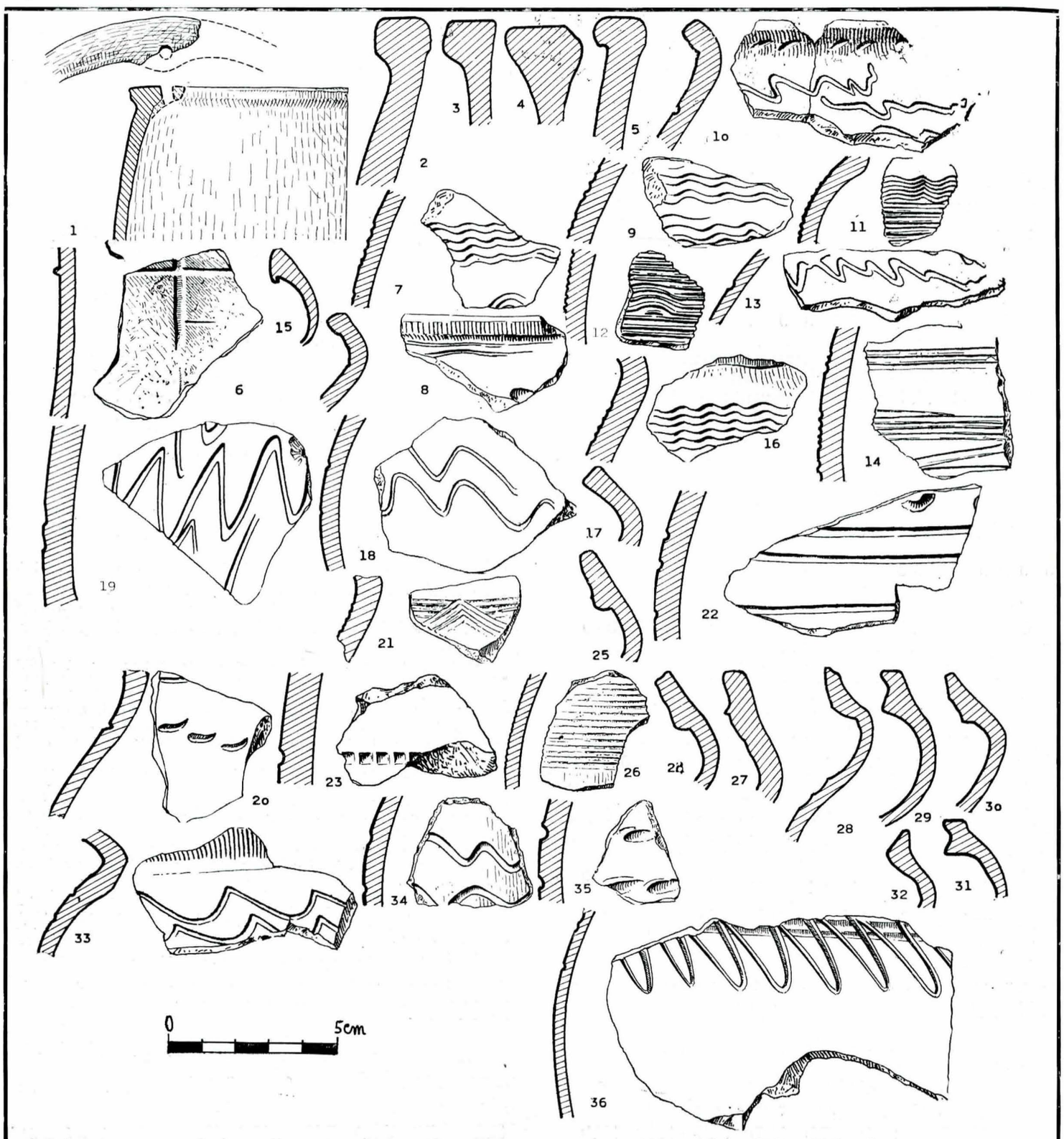

https://biblioteca-digitala.ro

Ceramica din secolele XIII și XIV poate fi de asemenea considerată comună aceleia din spațiul transilvănean[14]. Predomină cea cenușie, îngrijit modelată, cu profile mai complicate, bine reliefate. Arderea este mai bună și calitatea oalelor este vădită. Decorul este alcătuit din linii incizate plasate pe umăr, în val sau drepte, combinate uneori cu impresiuni făcute cu bețigașul. Mai rar au apărut fragmente de vase din pastă arsă la roșu, de

[14] Pentru analogii v. R. Popa, M. Zdroba, *Șantierul arheologic Cuhea· Un centru voievodal din veacul al XIV-lea*, Baia Mare, 1966 ; idem. *Clitoria cnezilor giulești. Un nou monument românesc de piatră din Maramureș*, in „SCIV", 20, 1969, 2, p. 267—285 ; Elena Busuioc, *Ceramica de uz comun nesmălțuită din Moldova (secolul al XIV-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea)*, București, 1975 (cu bibliografia problemei).

Fig. 5. Streisîngeorgiu. Vasul găsit pe vatra din secolul VIII.

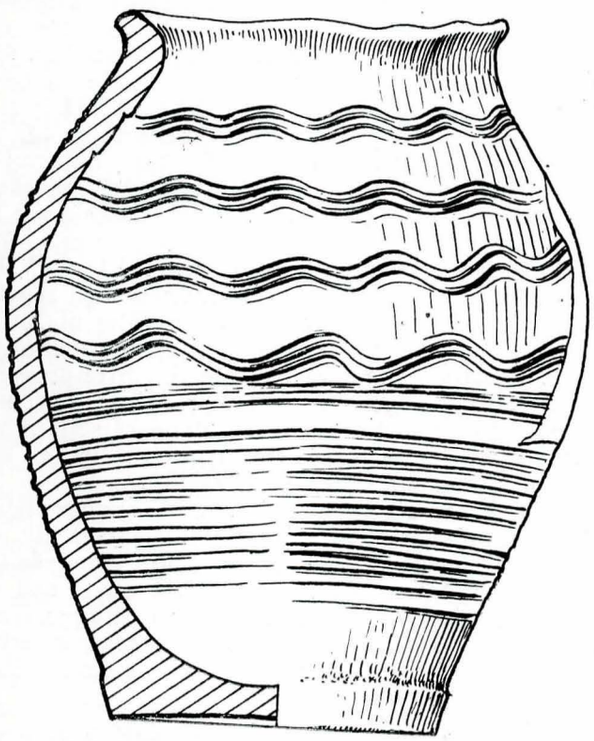

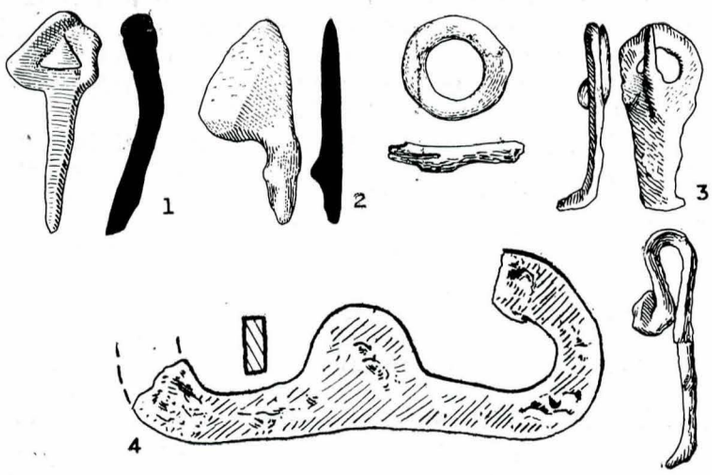

Fig. 7. Piese metalice: 1—2. vîrfuri de săgeți, 3. cataramă pinten, 4. amnar.

Fig. 8. Pinteni din secolul al XIV-lea.

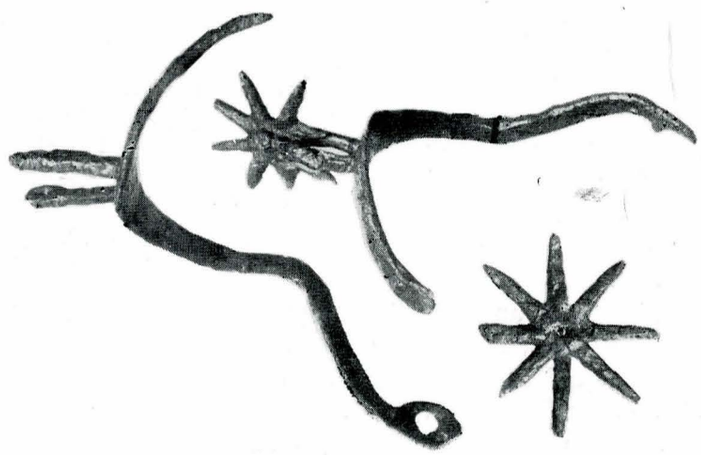

Fig. 9. Streisîngeorgiu — sectorul T 1; A. Colțul nord-estic al pivniței

B. Detaliu cu marginea de cărămidă a pivniței.

https://biblioteca-digitala.ro

calitate bună, cu mică în ea, fapt ce le distinge de cele anterioare. Decorul este trasat cu rotiţa, sau din incizii de linii în val. Un fragment din această categorie păstrează pe fund un semn de olar, o cruce simplă, scoasă în relief [15] (fig. 6/6, 19—35).

Nici dintre aceste fragmente apărute atît în zona curţii cneziale şi a bisericii, cît şi în sondajul din sectorul T 2, nu s-au putut întregi vase care să ofere o bază de discuţie mai sistematică.

Materiale din această ultimă etapă cronologică a locuirii pe terasa înaltă de la Streisîngeorgiu au apărut în număr mare şi într-o groapă surprinsă la răsărit de platforma de pietre, semnalată anterior. Ea conţinea într-un pămînt negru amestecat cu fragmente de cărbune, piatră şi cărămidă, numeroase fragmente ceramice din secolele XIII—XIV, alături de cîteva piese metalice. Între acestea din urmă se detaşează, prin semnificaţia lor, cîţiva pinteni întregi sau fragmentari.

Pintenii sînt din categoria celor cu rotiţă, prezenţi în Transilvania de la sfîrşitul secolului al XIII-lea : a) pinten de fier, asimetric, cu braţele în „U", repliate şi cu extremităţile lor în formă de verigă circulară ; dimensiuni : L = 11,7 cm, deschiderea braţelor = 8 cm, L furcă = = 3 cm, Ø rotiţă = 4,5 cm, l braţ = cca. 1 cm. Unul din braţe era păstrat fragmentar ; b) pinten de fier, asimetric, cu braţele puternic repliate şi cu extremităţile în formă de verigă circulară ; dimensiuni : L = 12 cm, deschiderea braţelor = 11 cm, L furcă = 3 cm, l braţ = = 1 cm. Lipseşte rotiţa, iar unul din braţe este rupt ; c) rotiţa unui al treilea pinten cu Ø = 5,5 cm ; a aparţinut unui pinten de dimensiuni ceva mai mari decît precedentele ; d) cataramă de pinten, simplă, cu L = 3,3 cm (fig. 8).

Pintenii îşi au analogii aproape perfecte, atît în lumea transilvăneană, la Cuhea [16] sau la Sopor-Iacobeni [17], cît şi în spaţiile istorice învecinate, fiind dataţi cu certitudine în secolul al XIV-lea [18].

Este de semnalat observaţia făcută pentru mediul transilvănean asupra corelării descoperirilor de pinteni în mediul rural cu prezenţa unor conducători feudali locali, cnezi români, fapt demn de subliniat şi în cazul curţii de la Streisîngeorgiu şi totodată element de luat în considerare pentru atribuirea socială a locuinţei de pe terasa 1 [19].

Din aceeaşi zonă au mai fost recoltate : două vîrfuri de săgeată cu peduncul şi vîrf în formă triunghiulară şi respectiv cu lama pe o parte a pedunculului [20], mai multe lame de cuţite, un amnar caracteristic epocii [21], un capăt de tindeci de la războiul de ţesut [22], o verigă de metal şi numeroase cuie de fier (fig. 7).

Din punct de vedere cronologic, materialele de pe terasă atestă încetarea locuirii în această zonă spre sfîrşitul secolului al XIV-lea şi începutul celui următor. Mutarea reşedinţei cneziale nu pare să se fi produs în urma unei distrugeri ci, foarte probabil, ca urmare a unor transformări de structură a satului medieval.

Un sondaj de mică amploare, efectuat în centrul actualului sat, în preajma clădirii care s-a păstrat din curtea nobiliară din secolele XVIII—XIX — sectorul C — a confirmat mutarea reşedinţei cneziale. Sondajul s-a desfăşurat în perimetrul unei gropi mari de siloz, unde au fost surprinse două trasee de zid şi materialele arheologice cele mai vechi, datînd din secolul al XV-lea, forme ceramice de bună calitate specifice acestei perioade (fig. 6/36). Alături de ele au apărut fragmente de cahle cu motive geometrice şi florale din secolele XVI—XVII [23] şi un pinten de fier cu rotiţă : simetric, în formă de „U", cu braţele arcuite, fragmentar păstrate, fără extremităţile lor, cu un prag de 1 cm în dreptul îmbinării braţelor cu furca ; dimensiuni : L păstrată = 9 cm, deschiderea braţelor = 7,3 cm, L furcă = 4,2 cm ; lipseşte rotiţa. Tipologic, pintenul se poate data în secolele XVII—XVIII [24].

Dealtfel, mutarea curţii prin clădirea unei reşedinţe noi era un fapt firesc în condiţiile secolului al XV-lea. Documentele din perioada respectivă afirmă dezvoltarea puterii economice a familiei cneziale din Streisîngeorgiu, domeniile şi iobagii pe care îi deţinea. Între personajele amintite apare o anume Dorotea, „odinioară soţia răposatului Cîndreş de Streisîngeorgiu", care la 1499 era căsătorită cu un Nicolae din Streisîngeorgiu [25].

Aceasta este foarte probabil epoca în care descendenţii familiei s-au îndepărtat de mediul etnic şi social din care s-au ridicat cu cîteva veacuri înainte, prin căsătorii, poate prin adoptarea silită a catolicismului şi mai apoi a reformei în secolul al XVI-lea. Reconstituirea acestor realităţi complexe ţine de domeniul cercetărilor de arhivă, în imensul material încă inedit din arhivele transilvănene, depăşind obiectivele propuse aici.

[15] Vezi şi V. Nekuda, K. Reichertová, *Stredoveká Keramica v Cechách ana Morave*, Brno, 1968 ; I. Barnea, în *Dinogeţia*, I, p. 253—255 ; E. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu*, Bucureşti, 1967, p. 89—90 ; P. Diaconu, în vol. *Păcuiul lui Soare*, I, Bucureşti, 1972, p. 131—136, etc.

[16] R. Popa, M. Zdroba, *Şantierul arheologic Cuhea*, p. 22.

[17] V. Pintea, *op. cit.*, p. 536—537, fig. 9.

[18] I. Szendrei, *Magyar hadtörténelmi emlékek az ezredéves országos kiállitáson*, Budapesta, 1896, p. 187 ; G. Nagy, *A Szabolcsmegyei múzeum középkori sarkantyui*, în „Arch. Ért.", ∞, 1898, p. 62, nr. 8 ; Z. Hilczerówna *Ostrogi Polskie z X—XIII wieku*, Poznan, 1956, tipul III, pl. VIII.

[19] Pentru semnificaţia socială a pintenilor în evul mediu timpuriu, Z. Hilczerówna, *op. cit.*, p. 126—131.

[20] Vezi mai recent Silvia Baraschi, în vol. *Păcuiul lui Soare*, II, Bucureşti, 1977, p. 138—143. Cel de-al doilea tip, cu „cîrlig", este considerat uneori ca harpon de pescuit, asimetria şi echilibrul redus al vîrfului fiind un impediment pentru a căpăta o traiectorie utilă, cf. Alexander Ruttkay, *Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei*, II, în „Slovenska Arch.", 24, 1976, 2, p. 327, fig. 54A/1c.

[21] Tipul are largă răspîndire în timp şi spaţiu, vezi în acest sens : J. Hampel, *Alterthümer des frühen mittelalters in Ungarn*, I, Braunschweig, 1905, p. 110, fig. 194—196 ; M. Chişvaşi-Comşa, *Săpăturile de la Bucov*, în „MCA", 6, 1959, p. 567 ; M. Comşa, A. Rădulescu, *Necropola de incineraţie de la Castelu*, în „MCA", 8, 1961, p. 652, fig. 2 ; Şt. Pascu, M. Rusu şi colab., *op. cit.* ; Zlata Cilinská, *Frühmittelalterlicher Gräberfeld in Zelovce*, Bratislava 1973, între altele numeroase, pl. LXXXIV, nr. 3, XCIV, nr. 20 ; E. Zaharia *op. cit.*, p. 84, fig. 31/3 etc.

[22] Vezi şi I. Barnea, *Dinogeţia*, I, p. 85, fig. 43/1—2 şi p. 119 ; P. Diaconu, în vol. *Păcuiul lui Soare*, II, p. 39 şi 37, fig. 22/7—13.

[23] Tip frecvent în Haţeg, vezi I. Pătru Albu, *Noi descoperiri arheologice pe dealul cetăţii Deva*, II, în „Sargeţia", 8, 1971, p. 60, pl. IV, nr. 5, şi la Sălaşul de Sus, la curtea nobiliară tîrzie (săpături încă inedite, din 1977, efectuate de V. Eskenasy, Adrian A. Rusu).

[24] I. Szendrei, *op. cit.*, p. 729.

[25] Entz Geza, *Die Baukunst Transsilvaniens*, în „Acta Artium Hungaricae", 1968, sub voce *Streisingeorgiu*, Radu Popa, *Ţara Haţegului. Monografie istorică-arheologică*, mss., passim.

ABSTRACT

As a result of the important discoveries made in the church in Streisîngeorgiu, during the 1975—1976 archaeologic campaigns, a number of researches and soundings was initiated within the perimeter of the mediaeval settlement, with a view to rounding off the image of the historical evolution of early feudal Romanian complexes in Transylvania. The spot researches led to the establishing of several points of archaeologic interest. The terraces in the Luncani and Strei Valleys were sounded in three sectors.

The main sounding was carried out on the west margin of the high terrace in the Luncani Valley, at a distance of 50—100 m from the church of the knezial family.

The main results led to establishing the stages when this area was inhabited, with evidence collected for the Roman epochs — the 2nd — 3rd century necropolis ; the post-Roman one — with ceramic material belonging to the 4th century — and the early feudal epoch — a fireplace with a vessel illustrative of the 8th century.

Subsequently materials were dug out which proved that in the mediaeval epoch this high terrace was inhabited, from the 11th to the 15th centuries. In this way the traces of a small wooden dwelling were discovered, with a cellar dug in the virgin soil, considered to have been the knezial court in the 12th century the trace of a simple palisade which protected it, pits with ceramic materials, 14th century spurs and various metallic pieces.

Archaeologically it has been established that towards the end of the 14th century the knezial residence was removed, in good order, without any destruction.

The new court was probably built in the centre of the present village where the sounding discovered the traces left by certain walls, ceramics and other materials dating from the 15th—18th centuries.

https://biblioteca-digitala.ro